

Tanulmányúton az USA-ban

Próhle Éva

A Kongresszusi Könyvtárban

Az Egyesült Államok kongresszusa *Martin Frost* texasi szenátor kezdeményezésére 6 millió dollár támogatást szavazott meg a közép-európai országok parlamentjeinek a demokratizálási folyamat elősegítésére. Az az ország, amely már a múlt században elkezdte kiépíteni a parlament információs háttérét, természetesen fontosnak tartja ezekben az országokban is a parlament információs bázisának fejlesztését. Tehát a kongresszusi küldöttségekkel, melyek helyszíni tanulmányokat végeztek Lengyelországban, Cseh-szlovákiában és Magyarországon, mindig érkeztek információs szakemberek is. Az egész program – a „közép-európai parlamenti fejlesztés” (Central European parliamentary development) – irányítását a Kongresszusi Könyvtár Kongresszusi Kutatási Szolgálat (Congressional Research Center of the Library of Congress – a továbbiakban CRS) vállalta magára.

E program keretében került sor 1991. júniusában az első közös tanulmányútra, melyen a lengyel Szejm egy dokumentátora, a Cseh és Szlovák Parlament Könyvtárának igazgatója és egy munkatársa, valamint az Országgyűlési Könyvtár 2 munkatársa vett részt.

A program washingtoni része során megismerkedtünk a Kongresszusi Könyvtár (Library of Congress – a továbbiakban LC) különféle részlegeivel. A háromévi átépítés után épp akkor megnyitott központi olvasóterem használatánál azt a rugalmasságot emelem ki, hogy a könyvtárhasználó saját lemezeit is használhatja a rendel-

kezésre álló személyi számítógépeken. Az olvasók egyszerre 20 percig használhatják a katalógust, utána azonban át kell adniuk a várakozóknak.

A CRS az LC 800 fős szervezeti egysége, mely kizárólag a kongresszust van hivatva kiszolgálni kutatómunkával, a törvényhozási munka elemzésével; információval látja el a képviselőket, szakértőket és a bizottságokat. A CRS tevékenységi köre szinte az LC alapításáig, 1800-ig nyúlik vissza. 1914-ben a könyvtár egységeként hozták létre a Törvényhozási Referenz Szolgálatot (Legislative Reference Service). Egy 1946-os, majd egy 1970-es törvény révén nyerte el mai feladatkörét.

A CRS 130 munkatársa dolgozik a Kongresszusi Referenz Részlegben (Congressional Reference Division). Ez a részleg azokat a kérdéseket válaszolja meg, amelyek nem igényelnek komolyabb elemző munkát. A kérdések kétharmada ebbe a kategóriába tartozik. A legutóbbi költségvetési évben összesen 344 000 kérdést válaszoltak meg, természetesen a lehető legrövidebb időn belül, gyakran még aznap. A sokoldalúan képzett munkatársi gárdát megtanítják a katalógusok magasszintű használatára és a legcélravezetőbb keresési módszerekre. A referenz könyvtárosnak kell eldöntenie, hogy a kérdés megválaszolásához mikor kell a téma szakértőjéhez fordulnia akár az LC-n belül, akár külső szakértőhöz.

A CRS téma szakértői részben konkrét felkérések alapján, részben az igényeknek elébe menve készítenek különféle tömörítvényeket, szemléket, háttéranyagokat az aktuális kérdésekről (pl. Info Pack, CRS Issue Brief, CRS Report for Congress) Az információkat természetesen elektronikusan is tárolják.

A Jogi Könyvtár (Law Library – a továbbiakban LL) az LC részlegeként 1832-ben alapították. Ma a világ egyik legtekintélyesebb külföldi, nemzetközi és összehasonlító jogi gyűjteménye több mint két millió kötettel. Munkatársait több mint 30 országból verbuválták, akik összesen mintegy 50 nyelvben és minden ismert jogrendszerben jártasak. Bár az LL elsődleges feladata a kongresszus kiszolgálása, korlátozott mértékben ellátja a kormányapparátust és a nagyközönséget is. Őt szekcióban fejt ki tevékenységét, ezek az amerikai-brit (beleértve a Commonwealth államokat), az európai (kivéve a Brit-szigeteket és az Ibériai-félszigetet), a hispániai (spanyol és portugál, Latin-Amerika), távol-keleti, valamint a közel-

keleti és afrikai (kivéve a spanyol és portugál érdekeltségeket). Még vasárnap is tartanak ügyeletet!

Az LC Csere és Ajándék Részlege (Exchange and Gift Division - a továbbiakban EGD) végzi a csere-, ajándék- és fölőspéldány ügyintézését. Hivatalos cserét folytat azokkal az országokkal, amelyek 1886-ban Brüsszelben aláírták a hivatalos dokumentumok cseréjéről szóló egyezményt, valamint az ezt kiegészítő 1936-os Buenos Aires-i, a latin-amerikai országokkal megkötött egyezményt és az Unesco által 1958-ban szankcionált egyezményt a hivatalos és kormánydokumentumok cseréjéről.

Az LC a U. S. Government Printing Office által kiadott összes kiadványból 25 kötelespéldányt kérhet. Az egyéb intézmények által kiadott hivatalos dokumentumokból is kap kötelespéldányt. Mindkét fajta szövetségi dokumentumból a Szövetségi Dokumentum Szekció (Federal Document Section) válogatja ki azokat, amelyeket az LC állományba vesz. Az egyes államok hivatalos dokumentumait is hivatalból megkapják, ezekből az Állami Dokumentum Szekció (State Document Section) válogat az LC állományába.

Az LC nem-hivatalos cserét folytat minegy 15 000 különböző státuszú intézménnyel. Végül vannak fizetéses alapon bonyolított cserék, amelyeknél az adott ország nem rendelkezik nemzeti bibliográfiával, vagy olyan forrással, amelyből nyomon lehetne követni az ország könyvkiadását.

A fölőspéldányokból a jogosult könyvtárak megbízottai előre meghatározott sorrendben a helyszínen válogatnak.

Említésre méltó, hogy az EGD a CRS által kezdeményezett program keretében komoly ajándékküldeményekkel támogatja a közép-európai parlamenti könyvtárakat, köztük az Országgyűlési Könyvtárat is.

A Szenátus Könyvtára (Senate Library) a parlament épületében található kis háttérkönyvtár, összesen 20 fő, túlnyomórészt szakképzett munkatárssal.

Kiemelném, hogy mind a CRS, mind az LL és a Szenátus Könyvtára a törvényhozás információellátását szolgálják – természetesen különféle szempontokból. Mindhárom helyen hangsúlyozták a szoros együttműködés jelentőségét. A kérdést csak akkor utalják tovább, ha feltétlenül szükséges. A tökéletes válasz érdekében gyakran konzultálnak egymással.

Egyéb szakmai látogatások Washingtonban

A Legfelsőbb Bíróság Könyvtára (Supreme Court Library) impozáns berendezésével hatott ránk, maga az épület és az ülésterem nemkülönben.

A Washington Post szerkesztőségének hírküldető központjában (News Research Center) újabban elektronikusan tárolják az összes érdemi cikket és teszik alapos tárgyszavazással bármikor visszakereshetővé azokat. Történetileg is létezik a gyűjtemény cikk-kivágot formájában, mely természetesen szintén visszakereshető.

A Világbank és a Nemzetközi Valutaalap Közös Könyvtára (Joint World Bank/International Monetary Fund Library) különösen a gazdasági, pénzügyi irodalom és a statisztikák vonatkozásában rendkívül jól felszerelt könyvtár. Az adatbázisokhoz való hozzáférést is biztosítják, bár a két intézmény munkatársain kívül használatuk meglehetősen korlátozott.

Az Egyesült Államok Információs Ügynöksége (United States Information Agency – a továbbiakban USIA) az amerikai politika és kultúra szétsugárzására hivatott világszerte. A Külügyminisztérium Oktatási és Kulturális Ügyekkel Foglalkozó Irodájának (Bureau of Educational and Cultural Affairs of the State Department) jogutódja. A világ 128 országában tart fenn 205 állomáshelyet és 95 országban 156 könyvtárat. A washingtoni központ Public Diplomatic Query nevű adatbázisát azzal a céllal hozták létre, hogy az USIA munkatársai világszerte és naprakészen hozzájussanak az USA-val kapcsolatos hírekhez – napilapok és folyóiratok cikkeinek elemzése révén.

Az USIA-nál tett látogatásunk alatt megtudtuk, hogy az USIA az Amerikai Könyvtáros Egyesülettel (American Library Association – ALA) közösen vállalja könyvtári szakemberek közvetítését bármely országba. Szóba jöhet különféle felmérések, vizsgálatok elkészítése, vagy képzés megszervezése bizonyos területeken (pl. az automatizáció terén.) Érdeklődni a regionális iroda képviselőjénél kell. Szakmánk hazai társadalmi szervezeteinek figyelmébe ajánlom ezt a lehetőséget. (A bécsi iroda munkatársának címét a szerkesztőségben hagyom!)

Az SLA Közgyűlésén

Utunk további állomása a Szakkönyvtárosok Egyesülete (Special Libraries Association – a továbbiakban SLA) 82. éves konferenciája és közgyűlése volt, mely a festői és nagyon meleg texasi San Antonióban zajlott le június 8. és 12. között. Itt az SLA vendégei voltunk, minden költségünket ők fizették. A program sokrétűsége és a kiállítások gazdagsága egyaránt zavarbaejtő volt.

A plenáris ülések előadásai közül kettőt emelnék ki, nemcsak tartalmuk, hanem az előadók stílusa miatt is, amelyekről csak annyit mondhatok, hogy lenyűgöző volt. Az amerikai egyetemi stúdiók alatt nagy súlyt helyeznek az előadókészség megszerzésére, és ez meg is látszik a konferenciákon. (Megtanulják például, hogy lehet hosszú időn át fenntartani a hallgatóság érdeklődését, nem beszélve az illusztrációként alkalmazott technikáról, amely természetesen mindig működik...)

Joel Arthur Barker, az Infinity Ltd. munkatársa a paradigmáról beszélt. Meghatározása szerint a paradigmák a szabályok olyan együttesét alkotják, melyek döntéseinket meghatározzák. Az intézmények és az egyének szempontjából felvázolta, hogy mivel jár a paradigma elfogadása vagy elodázása. Azok a népek, intézmények stb., amelyek elfogadják a változások szükségességét és végre is hajtják azokat, fejlődőképesebbek, mint azok, amelyek nem. Érdekes volt az a megállapítás, mely szerint Japán „paradigma-úttörő” nemzet, mely mindig kész változtatni, az USA viszont „paradigma-halagató”, melynek nem erőssége a változtatások végrehajtása. Magánvéleményként hozzáfűzöm a kérdést: akkor mit szólunk mi? Ettől az előadástól függetlenül is épp a rugalmasság és a nagyfokú informalitás a legfőbb emberi tapasztalata ennek a kéthetes tanulmányútnak. Nem csinálnak nagyobb ügyet a dolgokból, mint szükséges, viszont minden felmerülő igényre igyekeznek azonnal reagálni. Persze, a japán példa arra jó, hogy nem teszi őket önteltté, önbizalomhiányban ugyanis nem szenvednek.

Alan Kay, a „személyi számítógép atyja” a számítógépek harmadik generációjáról beszélt. Az első – mint tudjuk – a nagyszámítógép-korszak (main frame), a második a személyi számítógépeké (personal computer). A harmadik kor-

szakot az egyén és a számítógép egyéni kapcsolata fogja jellemezni, amikor mindenki fel fogja fedezni a jövőjét a gép révén. Kay számos kísérletet folytat gyermekcsoportokkal és abból indul ki, hogy ha a gyerekek képesek könnyen rájönni a programok használatára, igen hamar megtanulják magát a programozást is. Akkor pedig ideális esetben individualizált kapcsolat alakulhat ki a felnőttek esetében is a személy és a gép között.

A kiállítók jegyzékét külön füzetben adták közre. Összesen 269 cég volt jelen, a többség természetesen az USA-ból, de volt sok európai is. Talán nem is kell hangsúlyoznom az egész kiállítás eleganciáját és az egyes cégek képviselőinek előzékenységét. Számos anyagot hoztunk magunkkal, amelyeket további kapcsolatok kiépítésében is felhasználhatunk.

A konferencia minden napján megjelenő hírlevél, a „Conference Special List” első számának legelején mindjárt minket, közép-európai könyvtárosokat üdvözöltek, röviden ismertette a programot, aminek keretében ott-tartózkodtunk. A „nemzetközi vendégek” számára rendezett fogadáson is kitüntető figyelemmel fordultak felénk, és bár nagy a távolság, kifejezték együttműködési készségüket a magyar kollégákkal.

Az állami szintű törvényhozás informatikai háttere Texasban

Utunk utolsó állomása Texas állam székhelye, Austin volt, ahol az állami szintű törvényhozás információs hátterét volt alkalmunk megismerni. Itt is több intézmény, a Törvényhozás Referenz Könyvtára (Legislative Reference Library) és a Texas Állami Jogi Könyvtár (Texas State Law Library) ad információs hátteret a törvényhozásnak, ez utóbbi a kutatók számára nyilvános könyvtárként működik.

A Texasi Egyetem számos könyvtári részlege közül meglátogattuk a Perry-Castañeda Könyvtárt, mely a társadalomtudomány fő letéteményese. Ez a könyvtár kb. 80 ezer hallgatót és az oktatógárdát szolgálja ki, gépesített katalógusokkal, és pontosan szabályozott hozzáférést biztosít a kereskedelmi adatbázisokhoz is.

Érdekes volt látni az egyetem kampuszán található *L.B. Johnson* emlékkönyvtárat és mű-

zeumot, ahol a néhai elnök személyével és politikai pályafutásával kapcsolatos érdekes relikviákat állították ki.

Egy nemzeti számítógépes együttműködési program fejlődése és bukása:

A SCOLCAP (Scottish Libraries Cooperative Automation Project) története

BERNARD GALLIVAN

Amikor felkértek, hogy írjak a SCOLCAP-ról, első gondolatom az volt, hogy megírom a rendszer részletes történetét, 1973-tól egészen az 1988-as végső összeomlásáig. Azok, akik tudnak valamit a SCOLCAP bonyolult problémáiról, meg fogják érteni, hogy egy ilyen beszámoló eredménye túl terjedelmes lenne ahhoz, hogy folyóirat-cikként megjelenhessen. Azt is figyelembe kellett vennem, hogy egy hiteles történeti dokumentumnak olyan dolgokra is hivatkozni kellene, amelyeket még egy pár évig bizalmasan kell kezelni.

Mindent összefoglalva: igen tartalmas, gazdag programot csináltunk végig az USA-ban. Nagyon reményteljes a további együttműködés lehetősége, a képzési program tehát folytatódik.

Úgy gondoljuk, hogy a SCOLCAP kálváriája, bár eltérő gazdasági-társadalmi körülmények között történt, számunkra is példa értékű. Szívesen látnánk lapunkban hasonló beszámolókat, így például örömmel közölnénk az OSZIR (idősebb könyvtárosok még emlékezhetnek rá) történetét, esetleg országos szintű automatizálási programok történetét. Természetesen szívesen vállaljuk kisebb: regionális, esetleg helyi gépesítési kudarcok közreadását is.

A szerző „The Scottish Libraries Cooperative Automation project (SCOLCAP)” c. tanulmányát (Catalogue and Index. 1990. No. 98-99 pp.) Novák István fordította. (A szerk.)

Ezért most csak néhány olyan lényeges, de kevésbé ismert dolgot fogok elmondani, amelyek erősen hozzájárultak a SCOLCAP bukásához.

A SCOLCAP sok tekintetben igen kedvező helyzetből indult. Mellette szólt egy világosan elhatárolt régió, élvezte egy tekintélyes nemzeti könyvtár támogatását, hasznosíthatta előző brit együttműködési projektek tapasztalatait és végül, de nem utolsósorban, lelkes és intelligens tagkönyvtárak támogatták és egy kitűnő munkacsoport vezette. Hogyan hibázhattunk mégis? Remélem, a jelen cikk képes lesz érzékeltetni, hogy hogyan sikerült a kudarcot kiragadnunk a siker karmai közül.

A SCOLCAP-ot sújtó egyik fő csapás a szerencsétlen időzítés volt, ami lényegesen akadályozta előmenetelét, s végül halálához vezetett. Ez az együttműködés valószínűleg túlélte volna egy vagy két komoly időelcsúszást, mert a rendszer jól meg volt tervezve, és a tagok is lelkesek voltak, legalábbis a korábbi időszakokban. De a sok és igen nagy késedelmeket már nem bírta elviselni. Nem kétséges, hogy ahhoz, hogy egy vállalkozás sikeres legyen, a megfelelő időben kell a terméket piacra dobni. Ez az, ami nem sikerült. Túl egyszerű volna a program munkacsoportjait, vezetőit hibáztatni. A fő tényező, amely már nem egy nagyszabású program bukását